

Judas-
evangeliet

CODEX THACOS i 2001

Judas- evangeliet

fra Codex Tchacos

REDIGERT AV
RODOLPHE KASSER,
MARVIN MEYER
og GREGOR WURST

NATIONAL
GEOGRAPHIC

LILLE MÅNE

Judasevangeliet

ISBN 978-82-92605-07-3

Originalens tittel: The Gospel of Judas

This edition published by agreement with National Geographic Society, USA.
Copyright © 2006 by National Geographic Society. All Rights Reserved.
Copyright © 2007, Norwegian edition, National Geographic Society,
1. utgave, 1. opplag.

Redaktør: Anita Husebø
Oversetter: Grete Helene Moen

Norsk utgiver:
Forlaget Lille Måne AS
Postboks 7044 St. Olavs Plass
0130 OSLO
Tlf 21 50 47 40 Faks 21 50 47 49
www.lillemaane.no e-post: jan@lillemaane.no

Omslagsdesign: RGD
Omslagsillustrasjon: *The Taking of Christ* by a follower of
Caravaggio/Private Collection © Lawrence Steigrad Fine Arts,
The Bridgeman Art Library.
Sats: Hamar Maskinsetteri
Satt med: Adobe Garamond 11/13,75 pt
Trykk og innbinding: AIT Otta
Papir: 90 g Ensolux Cream 1,6

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med Åndsverkloven
eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR. Ved sitering i aviser,
artikler og annet, må kildehenvisning tydelig fremkomme.

Ta kontakt med forlaget for tillatelse eller gjengivelse.

Innhold

FORORD til den norske utgaven 7

INNLEDNING *av Marvin Meyer* 11

JUDASEVANGELIET 25

*Oversatt av Rodolphe Kasser, Marvin Meyer og
Gregor Wurst, i samarbeid med François Gaudard*

KOMMENTARER

Historien om Codex Tchacos og Judasevangeliet 46
av Rodolphe Kasser

Kristendommen snudd på hodet:
Det alternative synet på Judasevangeliet 67
av Bart D. Ehrman

Irenaeus av Lyon og Judasevangeliet 98
av Gregor Wurst

Judas og den gnostiske forbindelsen 108
av Marvin Meyer

NOTER 131

UTVALGT LITTERATUR 143

UTGIVERENS KOMMENTAR 149

Forord

Det meste av antikkens kristne litteratur er tapt. Det som er blitt bevart gjennom århundrene, stammer fra den retningen som til slutt gikk seirende ut av de mange lærestridene i den tidlige kristendommen, den katolsk-ortodokse kirken. Det var dens hellige skrifter og dens teologiske litteratur man brydde seg om å ta vare på – noe som i og for seg er naturlig nok. Fra tid til annen gjøres det likevel uventede funn, som på nytt bringer for dagen for lengst tapte skrifter. I løpet av de siste 120 årene er for eksempel Thomasevangeliet, Petersevangeliet og Maria Magdalenas evangelium blitt gjenoppdaget, skrifter som en gang sirkulerte blant kristne, men som kom til å bli oppfattet som «kjetterske» og dermed ble fordømt og forkastet av kirken. Slike tekster vitner om at det fantes mange retninger i den tidlige kristendommen, med til dels svært ulike oppfatninger av hva den sanne kristne tro var. Gjenoppdagelsen av Judas' evangelium har gitt oss enda et lite gløtt inn i dette mangfoldet.

Artiklene i denne boken forteller om de dramatiske, men for vitenskapen også dypt tragiske omstendighetene, omkring oppdagelsen og salget av det koptiske håndskriftet der Judas-evangeliet er én av tekstene. På grunn av grådighet og uforstandig behandling er håndskriftet nå i en langt dårligere forfatning enn da det ble funnet for 25–30 år siden. Det betyr også at tolkningen av det er blitt langt usikrere. Det må under-

strektes at utforskningen av Judasevangeliet ennå bare er i begynnelsen. Oversettelsen som legges frem i denne boken, og tolkningene som fremføres i de fire artiklene, kan kun betraktes som foreløpige, noe forfatterne selv er helt på det rene med.

Er Judas helten i dette evangeliet? Er han den eneste av disiplene som har skjont Jesus, og overgir han Mesteren til myndighetene fordi han ber ham om det? Det mener utgiverne av denne boken, og denne sensasjonelle vrien på lidelseshistorien var et hovedpoeng da teksten ble offentliggjort, som en vel-regissert og godt planlagt mediabegivenhet like før påske i 2006. På faglige konferanser har det imidlertid allerede reist seg enkelte kritiske røster mot denne tolkningen. Kritikken retter seg både mot rekonstruksjonen av teksten på visse punkter (husk at håndskriftet er fullt av hull) og mot oversettelsen av enkelte ord og setninger. Kritikken munner ut i en tolkning der Judas-figuren slett ikke er noen yndlingsdisippel eller helt, men en tragisk skikkelse som fortsatt er fanget i den materielle verden.

Judasevangeliet er et gnostisk skrift. Det betyr at frelse blir forstått som en befrielse fra kroppen og den materielle verden, som styres av demoniske makter med tilhold i stjernene. Befrielsen er i følge Judas' evangelium forbeholdt en «hellig, udødelig slekt», som vi ellers får høre lite om i teksten. Spørsmålet er nå om Jesus i evangeliet sier at Judas vil få slutte seg til denne utvalgte slekt, eller om han fortsatt vil holdes utenfor. De som kritiserer utgivernes fortolkning, sier at det er det siste som er tilfelle: Judas vil nå det høyeste nivå i denne verden, det trettende, der han vil sitte side om side med Saklas, den onde verdensherskeren selv. Derfor kaller Jesus Judas også «den trettende demon» (ikke «ånd», slik utgiverne oversetter). Judas kommer slik til å stå over de andre disiplene, men han vil likevel ikke nå frem til

den hinsidige, åndelige verden. Den er forbeholdt den udødelige, utvalgte slekt – som forfatteren av evangeliet (og hans lesere) åpenbart mente seg å tilhøre.

I følge denne alternative tolkningen er Judas' «ofring» av Jesus slett ingen vennetjeneste, slik utgiverne hevder. Offerritualer blir på andre steder i teksten omtalt på en svært fordømmende måte, og det Jesus sier til Judas er at han kommer til å «overgå» alle andre, i negativ forstand, ved å ofre det mennesket Jesus har tatt bolig i. Det står heller ikke klart i teksten at Jesus gir Judas i oppdrag å overgi ham – snarere er dette bare noe Jesus forutser. Det som driver Judas, er ikke instruksjoner fra Jesus, men en særlig stjerne som styrer alle hans handlinger, og det vet Jesus.

Tolkningen av Judasevangeliet er altså langt mer problematisk enn det man først fikk inntrykk av da teksten ble offentliggjort. Skriftet handler kanskje likevel ikke om å rehabilitere Judas. Og i så fall gir det heller ikke støtte til eventuelle teorier om at det allerede i den eldste kristendommen kan ha eksistert tradisjoner som vurderte Judas på en annen, og mer positiv måte enn det vi finner i Bibelens evangelier. Men debatten har bare nettopp begynt, og spørsmålene er flere enn svarene. På den måten er skriftet Judasevangeliet i ferd med å bli like gåtefullt som Judas-skikkelsen selv.

Einar Thomassen

Professor i religionsvitenskap,
Universitetet i Bergen

Innledning

av Marvin Meyer

I årenes løp har sanddynene i Egypt avdekket utallige skatter og arkeologiske underverker, og nå har de overlevert nok et oppsiktsvekkende funn: Judasevangeliet, som nylig ble oppdaget og her publiseres for første gang.

Bare tittelen på teksten, Evangeliet etter Judas – Judas Iskariot – er sjokkerende. I evangeliene i Det nye testamentet og igjennom det meste av den kristne tradisjonen fremstilles Judas Iskariot som innbegrepet av en forræder, han som forråde Jesus og overga sin herre til de romerske myndighetene, og det fins lite i hans karakter som kan knytte ham til forkynnelsen eller «det glade budskap» om Jesus. I Lukasevangeliet står det at Satan fór inn i Judas og drev ham til hans avskyelige gjerning, og i Johannesevangeliet henvender Jesus seg til de tolv disiplene og sier at en av dem, Judas, er en djevel. I følge Det nye testamentet er Judas' endelikt like skjendig som hans handlinger. Han tar imot blodpenger fra myndighetene for å forråde Jesus, og enten henger han seg (som i Matteusevangeliet), eller magen blir skåret opp og han dør på en gruffull måte (som i Apostlenes gjerninger). I den kristne kunsten fremstilles Judas karakteristisk nok idet han gjør det som har brakt ham vanære. Han forråder Jesus med et kyss – judaskysset.

Men selv i Det nye testamentet er det noe fengslende ved Judas Iskariot. Beretningen om Judas som forråder Jesus er og blir en mektig og hjertegripende fortelling: Jesus forrådes av en

av sine nærmeste venner. I evangeliene i Det nye testamentet er Judas en del av Jesu indre krets av disipler, og i følge Johannes-evangeliet er Judas gruppens skattmester og betros de midlene Jesus og disiplene måtte ha. Og under nattverden sa jo Jesus selv at Judas skulle gjøre det han måtte gjøre, og gjøre det raskt. Var ikke alt dette en del av den guddommelige planen – at Jesus skulle dø for menneskenes synder og stå opp fra de døde på den tredje dag? Ville korsfestelsen og oppstandelsen overhodet funnet sted uten Judas og hans kyss?

Gåten Judas Iskariot, Jesu disippel som forråde ham, har blitt utforsket av mange som har undret seg over Judas' karakter og motivasjon. Litteraturen om Judas er rikholdig og omfatter velkjente akademiske verker og moderne litteratur – Jorge Luis Borges' *Tre versjoner av Judas*, Mikhail Bulgakovs *Mesteren og Margarita*, Hans-Josef Klaucks *Judas: Ein Jünger des Herrn*, William Klassens *Judas: Betrayer or Friend of Jesus?*, Hyam Maccobys *Judas Iscariot and the Myth of Jewish Evil* og Marcel Pagnols skuespill *Judas*. I rocke-musikalen *Jesus Christ Superstar* stjeler nesten Judas Iskariot showet, og hans tilstedeværelse og musikk gir et mer sympatisk bilde av hans hengivenhet overfor Jesus. I sangen «With God on Our Side» synger Bob Dylan om Judas:

*You'll have to decide
Whether Judas Iscariot
Had God on his side.*

Judas Iskariot i Judasevangeliet forråder Jesus, men er samtidig helten i evangeliet. Han sier til Jesus: «Jeg vet hvem du er og hvor du kommer fra. Du kommer fra Barbelo, de udødeliges rike. Og jeg er ikke verdig til å si navnet på den som har sendt deg.» I Judasevangeliets åndelige verden er bekjennelsen om at Jesus kommer fra «Barbelo, de udødeliges rike» lik bekjennel-

sen av at han er et guddommelig vesen, og vegringen om å si navnet på den som sendte Jesus er en erklæring om at den sanne Gud er universets evige ånd. I motsetning til de andre disiplene, som misforstår Jesus og ikke makter å stå ansikt til ansikt med ham, forstår Judas hvem Jesus er, stiller seg overfor ham og lærer av ham.

I Judasevangeliet forråder Judas til slutt Jesus, men han gjør det bevisst og på Jesu innstendige oppfordring. Med henblikk på de andre disiplene sier Jesus til Judas: «Du vil overgå dem alle. For du vil ofre mannen som kler meg.» I følge Judasevangeliet er det ikke det dødelige kjødet som gjør Jesus til en frelser, men hans evne til å avdekke sjelen eller det åndelige mennesket som fins i ham, og Jesu sanne hjem er ikke den ufullkomne verden her nede, men lysets og livets guddommelige verden. I Judasevangeliet er ikke døden noen tragedie for Jesus, ei heller et nødvendig onde for at syndene skal forlates. I motsetning til evangeliene i Det nye testamentet ler Jesus mye i Judasevangeliet. Han ler av disiplenes svakheter og menneskelivets absurditeter. Døden er en befrielse fra denne absurde, fysiske eksistensen og ikke noe å frykte eller grue seg til. Døden er langt fra en sørgelig begivenhet, men et middel for Jesus til å frigjøre seg fra kjødet, så han kan vende tilbake til sitt himmelske hjem, og ved å forråde Jesus hjelper Judas sin venn med å kvitte seg med kroppen og frigjøre sitt indre jeg, sitt guddommelige jeg.

Judasevangeliets perspektiv skiller seg på en rekke måter fra evangeliene i Det nye testamentet. Under den kristne kirkens dannelsesår ble det forfattet tallrike evangelier i tillegg til Matteus-, Markus-, Lukas- og Johannesevangeliet i Det nye testamentet. Noen av de andre evangeliene som har overlevd, bare for å nevne noen få, er Sannhetens evangelium og evangeliene etter Tomas, Peter, Filip, Maria, ebonittene, nasareerne, hebreerne og egypterne, for å kunne vise hvilket mangfoldig per-

spektiv disse evangeliene hadde i den tidlige kristendommen. Judasevangeliet var enda et av evangeliene de første kristne skrev i et forsøk på å sette ord på hvem Jesus var og hvordan man burde følge ham, på den ene eller andre måten.

Judasevangeliet kan klassifiseres som det man ofte kaller et gnostisk evangelium. Det ble antagelig forfattet omkring midten av det andre århundret, sannsynligvis på grunnlag av tidligere idéer og kilder, og det representerer en tidlig form for åndelighet som legger vekt på *gnosis* eller «kunnskap» – mystisk kunnskap, kunnskapen om Gud og om jegets absolutte enhet med Guds jeg. Denne åndeligheten beskrives vanligvis som «gnostisk», men i oldtiden var begrepet omdiskutert, og det er det blant lærde den dag i dag. En slik direkte tilnærming til Gud som man finner i den gnostiske åndeligheten krever ingen mellommann – Gud er jo ånden og lyset inne i en – og bevisene fra den første kirken og kjetterjegerne i kirken tyder på at prestene og biskopene ikke gledet seg over disse fritenkende gnostikerne. Kjetterjegerens skrifter er fulle av anklager om at gnostikerne dyrket onde tanker og deltok i ulovlige aktiviteter. Polemikk er ingen pen sak, og dokumenter med polemiske hensikter, som dem til kjetterjegerne, prøver ofte å diskreditere sine motstandere ved å vekke mistanke om deres tanker og liv. Det gnostiske Judasevangeliet tar igjen ved å anklage lederne og medlemmene av den gryende ortodokse kirken for all slags smakløs adferd. I følge Judasevangeliet er disse kristne rivalene rett og slett lakeier til den guden som styrer verden her nede, og deres liv gjenspeiler hans avskyelige levemåte.

Judasevangeliet nevner Seth, som er velkjent fra 1. Mosebok i Bibelen, og konkluderer med at mennesker med kunnskap om Gud tilhører Seths slektsledd. Denne spesielle typen gnostiske tanker kalles ofte sethiansk av de lærde. I historien i 1. Mosbok ble Seth, Adam og Evas tredje sønn, født etter den tragiske volden i den dysfunksjonelle første familien, som førte til

at Abel døde og at Kain ble forvist. Det antydes at Seth representerer en ny begynnelse for menneskeheten. Det å tilhøre Seths slektsledd betyr i følge Judasevangeliet og lignende sethianske bøker å være del av en opplyst menneskehet. Dette er det glade frelsesbudskapet i sethianske tekster som Judasevangeliet.

I den sentrale delen av dette evangeliet lærer Jesus Judas om universets mysterier. I Judasevangeliet, som i andre gnostiske evangelier, er Jesus først og fremst en lærer og den som avdekker visdom og kunnskap, ikke en frelser som dør for verdens synder. For gnostikerne er det uvitenheten og ikke synden som er det grunnleggende problemet i menneskelivet, og den beste måten å takle dette problemet på er ikke gjennom tro, men via kunnskap. I Judasevangeliet forteller Jesus Judas – og leserne av evangeliet – om den kunnskapen som kan slette uvitenheten og føre til en bevissthet om en selv og Gud.

Denne avslørende delen av Judasevangeliet kan imidlertid gi vår tids lesere noen utfordringer. Utfordringene oppstår hovedsakelig fordi den sethiansk-gnostiske åpenbaringsens synspunkt skiller seg grunnleggende fra den filosofien, teologien og kosmologien som er nedarvet innenfor den euro-amerikanske tradisjonen. Rom og den ortodokse kristendommen seiret til slutt, og som Borges en gang bemerket da han diskuterte de gnostiske beretningene: «Hvis Alexandria og ikke Rom hadde seiret, ville de urimelige og uklare historiene som jeg har oppsummert her vært logiske, majestetiske og fullstendig dagligdagse.» Under de teologiske krigene som raste i det andre, tredje og fjerde århundret seiret verken gnostikerne i Alexandria og Egypt eller Judasevangeliet, og følgelig inneholder tekster som Judasevangeliet med sine avvikende perspektiver, tanker som lyder uvante i dag.

Men den åpenbaringen Jesus formidler til Judas i Judasevangeliet skildrer likevel en teologi og kosmologi som uansett er ganske sofistisert. Selve åpenbaringen inneholder få kristne

elementer, og hvis de lærde har rett i sin forståelse av de gnostiske tradisjonenes utvikling, kan røttene til disse tankene stamme fra det første århundret eller til og med tidligere, fra jødiske, filosofiske og gnostiske kretser som var åpne for gresk-romerske idéer. Jesus fortalte Judas at i begynnelsen fantes det en uendelig, fullstendig transcendent guddom, og gjennom en kompleks rekke utstrålinger og skapelser ble himmelen fylt med guddommelig lys og herlighet. Denne uendelige guddommen er så opphøyd at det ikke fins noe endelig begrep som kan beskrive guddommen fyllestgjørende. Selv ordet *Gud*, antydes det, er utilstrekkelig og uegnet for guddommen. Verden her nede styres imidlertid av en laverestående hersker, skaperguden Nebro («Rebell») eller Yaldabaoth, som er ondskapsfull og ondsinnet – derav problemene i vår verden og derav behovet for å lytte til vise ord og bli seg bevisst det guddommelige lyset i en selv. For disse troende er universets mest gjennomgripende mysterium at den guddommelige ånd fins i noen mennesker. Selv om vi lever i en defekt verden som altfor ofte beherskes av mørke og død, kan vi trenge gjennom mørket og omfavne livet. Vi er bedre enn denne verden, forklarer Jesus Judas, for vi tilhører den guddommeliges verden. Hvis Jesus er den guddommeliges sønn, er alle vi andre også den guddommeliges barn. Det eneste vi trenger å gjøre er å leve ut fra denne guddommelige erkjennelsen, og vi vil bli opplyst.

I Judasevangeliet – i motsetning til i evangeliene i Det nye testamentet – fremstilles Judas Iskariot som en tvers gjennom positiv skikkelse, en rollemodell for alle som ønsker å være Jesu disipler. Det er antagelig derfor Judasevangeliet slutter med historien om sviket av Jesus og ikke korsfestelsen av ham. Det karakteristiske ved evangeliet er Judas' innsikt og lojalitet som fungerer som et forbilde for disipler. På slutten gjør han nøyaktig det Jesus ønsker. I den bibelske tradisjonen ble Judas – hvis navn har blitt knyttet til «jøde» og «jødedom» – imidlertid

ofte fremstilt som den onde jøden som overga Jesus til fengsling og død, og slik har den bibelske Judas-skikkelsen gitt brensel til det antisemittiske bålet. I det herværende evangeliet kan Judas motarbeide denne antisemittiske tendensen. Han gjør ikke noe som Jesus ikke ber ham om å gjøre, og han lytter til Jesus og forblir lojal mot ham. I Judasevangeliet viser Judas Iskariot seg å være Jesu hengivne disippel og gode venn. I tillegg er mysteriene han lærer om av Jesus innhyllert i jødisk-gnostiske overleveringer, og den som underviser i disse mysteriene er mesteren Jesus, rabbineren Jesus. Det kristne Judasevangeliet er forenelig med et jødisk synspunkt – og utvilsomt et alternativt jødisk syn – ut fra gnostisk tenkning, og den jødisk-gnostiske tenkningen har blitt døpt til kristen-gnostisk tenkning.

I denne boken gjenspeiler Jesus den platoniske overbevisningen om at ethvert menneske har sin egen stjerne og at folks skjebne er knyttet til stjernen deres. Judas har også sin stjerne, sier Jesus. Mot slutten av teksten, like før Judas forvandles og opplyses i en strålesky, ber Jesus Judas se opp på himmelen og se stjernene og lysspillet. Det fins mange stjerner på himmelen, men Judas-stjernen er spesiell. Som Jesus sier det til Judas: «Stjernen som viser vei er din stjerne.»

Denne boken rommer den første publikasjonen av Judasevangeliet i nyere tid. Dette er den første utgivelsen man vet om av dette bemerkelsesverdige evangeliet siden det ble lest i kirkens barndom og til slutt gjemt bort i Egypt. Judasevangeliet ble tilsynelatende oppdaget som den tredje teksten i en papyruskodels (eller bok), nå kalt Codex Tchacos, i midten av Egypt på 1970-tallet. Den er bevart i en koptisk oversettelse, men den ble utvilsomt forfattet på gresk, antagelig omkring midten av det andre århundret. Dette årstallet blir sterkere befestet på grunnlag av et utsagn fra den første kirkens kirkefader Irenaeus fra Lyon, som tidlig nevner et Judasevangelium i sitt verk

Adversus Haereses, skrevet omkring 180. Som Gregor Wurst påviser i sitt essay, kan det Judasevangeliet Irenaeus og andre etter ham nevner, nå identifiseres som en versjon av Judasevangeliet i Codex Tchacos. Den koptiske oversettelsen av Judasevangeliet er sannsynligvis noe eldre enn gjenparten i Codex Tchacos, som antagelig går tilbake til begynnelsen av det fjerde århundret, selv om karbon 14-metoden også tar høyde for en noe tidligere tidsangivelse for kodeksen.

Den engelske oversettelsen av Judasevangeliet (her oversatt til norsk) er basert på et samarbeid mellom Rodolphe Kasser, Marvin Meyer og Gregor Wurst, samt François Gaudard. Rodolphe Kasser er professor emeritus ved det historisk-filosofiske fakultetet på universitetet i Genève i Sveits. Han har utgitt mange koptiske avhandlinger, og han har redigert flere viktige greske og koptiske kodekser. Marvin Meyer, Grisets professor i bibelstudier og kristendom ved Chapman University, Orange, California, har konsentrert mye av sin vitenskapelige forskning omkring tekstene i Nag Hammadi-biblioteket. Gregor Wurst, professor i kristendomshistorie ved fakultetet for katolsk teologi ved universitetet i Augsburg i Tyskland, driver med forskning og publisering innen koptiske og manikeiske studier. François Gaudard, forskningsassistent ved The Oriental Institute ved University of Chicago, er koptisk- og demotisk-filolog. I 2001 påtok professor Kasser seg – sammen med konservator Florence Darbre og (siden 2004) professor Wurst – kjempearbeidet med å samle og ordne papyrusbitene, store og små, av en kodeks som krevde en betydelig rekonstruksjon. I denne boken publiseres en konsensuell oversettelse av den gjenfunne teksten i Judasevangeliet, som alle oversetterne er grunnleggende enige om.

I oversettelsen er de aktuelle manussidene oppgitt i hakeparenteser ([...]), og i de ledsagende drøftingene henvises det til deler av teksten ved hjelp av disse sidetallene. Hakeparente-

ser brukes også for å vise lakuner (hull i teksten grunnet tapt blekk eller papyrus), med en rekonstruksjon av lakunene innenfor hakeparentesene. Innimellom er navn eller ord som er delvis rekonstruert plassert delvis innenfor og delvis utenfor hakeparentesene, for å vise hvor stor del av navnet eller ordet som overlevde i manuset. Når en kort lakune på mindre enn en manuslinje ikke kan rekonstrueres med sikkerhet, er det oppgitt tre prikker i hakeparentesene. Ved ikke-rekonstruerte lakuner som er lengre enn en del av en manuslinje, vises det til omtrentlig antall manglende linjer i hakeparentesene. Da manuset er ufullstendig og biter av teksten ikke kan gjøres rede for, fins det flere ganske lange lakuner med et betydelig antall manglende linjer. Innimellom brukes vinkelparenteser (<...>) ved en rettelse av en feil i teksten. Fotnotene viser til alternative oversettelser og særskilte oversettelsesspørsmål.

Hele teksten i Codex Tchacos skal utgis i en kritisk utgave, med faksimiliefotografier, koptisk tekst, engelsk, fransk og tysk oversettelse, kommentarer til teksten, innledninger, registre og et essay om koptisk-dialektiske innslag. Så vidt vi kan se, er Codex Tchacos en bok på sekstiseks sider med fire traktater:

- en versjon av brevet fra Peter til Filip (side 1–9), også kjent fra Nag Hammadi Codex VIII
- en tekst med tittelen «Jakob» (side 10–32), som er en versjon av Jakobs første åpenbaring i Nag Hammadi Codex V.
- Judasevangeliet (side 33–58)
- en tekst midlertidig kalt *Allogenes* bok (eller *Den fremmede*, et kallenavn på Seth, sønn av Adam og Eva, i gnostiske tekster), tidligere ukjent (side 59–66)

Kodeksen ble samlet av The Maecenas Foundation for Ancient Art i 2000 og fremlagt for Rodolphe Kasser sommeren 2001.

Kasser fortalte om sitt pågående arbeid med Judasevangeliet og Codex Tchacos i 2004, på The Eight Congress of the International Association for Coptic Studies i Paris. Siden den gang har det vært betraktelig interesse for og spekulasjoner om Judasevangeliet, og vi publiserer det her for å gjøre det raskest mulig tilgjengelig.

Idet denne boken gikk i trykk, fant man og gjorde man oss oppmerksomme på nok en del av en papyrusfolio av Judasevangeliet, som svarte til de nederste delene av side 37 og 38. Vi gjennomførte raskest mulig en transkripsjon og oversettelse av den koptiske teksten på disse sidene, selv om vi ikke var i stand til å reflektere over disse avsnittene i essayet i kommentarene. Som man vil legge merke til i oversettelsen, fortsetter delen av Judasevangeliet nederst på side 37 med å beskrive scenen med Jesus og disiplene før de ser tempelet. Da Jesus har kommet med sitt utsagn og disiplene blir bekymret over det han har sagt, antyder teksten at Jesus kommer tilbake til disiplene igjen, en annen dag, for å ha en ny samtale med dem. I avsnittet nederst på side 38 besvarer disiplene et spørsmål fra Jesus ved å tilsynelatende reflektere på en polemisk måte over antatte ugjerninger begått av prestene i tempelet, med kommentarer som den allegoriske tempelvisjonen peker frem mot og dem som befinner seg der, noe Jesus snakker om fra side 39 og utover. Plasseringen av dette store papyrusfragmentet gjør teksten i Judasevangeliet langt mer komplett, og gir også større klarhet i handlingen og budskapet i dette fascinerende evangeliet.

Oversettelsen av Judasevangeliet presenteres på en slik måte at forståelsen av teksten blir tydeligere. Oversetterne har brukt undertitler i oversettelsen som ikke fins i selve teksten for å tydeliggjøre oversettelsen, oppbyggingen og flyten i teksten. Oversettelsen ledsages av et betraktelig antall fotnoter. I de følgende kommentarene om evangeliet rommer essayene av Rodolphe Kasser, Bart Ehrman, Gregor Wurst og Marvin Meyer forslag til

hvordan Judasevangeliet kan tolkes. Rodolphe Kasser drøfter Codex Tchacos' historie og hvordan Judasevangeliet ble funnet igjen. Bart Ehrman, professor med James A. Gray-utmerkelse og formann i fakultetet for religionshistorie ved University of North Carolina, gir en oversikt over Judasevangeliets alternative åndelige visjoner. Gregor Wurst evaluerer utsagnene fra Irenaeus av Lyon og andre heresiologer om Judasevangeliet i lys av den herværende teksten. Marvin Meyer gir en mer detaljert analyse av tekstens sethiansk-gnostiske innslag, og knytter disse innslagene til annen religiøs litteratur i den tidlige kirkens rike. Disse essayene går nærmere inn på emnene som diskuteres i Judasevangeliet, og de kan bidra til å avklare ulike tolkningspoenger. Noen av essayene inneholder noter med forslag til ytterligere tolkning og videre lesning, trykt mot slutten av boken. Fotnotene er ført opp med henvisninger til sidene og linjene i essayene der de aktuelle emnene drøftes.

Judasevangeliet er endelig funnet etter å ha vært forsvunnet i seksten hundre år eller lenger. Forfatterne av denne boken håper at Judasevangeliet vil bidra til vår kunnskap om og forståelse av den tidlige kirkens historie, utvikling og mangfold og kaste lys over de bestående emnene man sto overfor i utviklingsårene.

– *Marvin Meyer*

Judasevangeliet

*Oversatt av
Rodolphe Kasser,
Marvin Meyer
og Gregor Wurst
i samarbeid med
François Gaudard*

Judasevangeliet

INNLEDNING: BEGYNNELSEN

Den hemmelige beretningen¹ om åpenbaringen² som Jesus formidler til Judas Iskariot i løpet av en uke³ tre dager før han feiret den jødiske påskefesten.⁴

JESU JORDISKE FORKYNNERGJERNING

Da Jesus kom til Jorden, utrettet han mirakler og store undere for å redde menneskeheten. Og da noen [gikk] rettferdens vei mens andre gikk syndens vei, ble de tolv disiplene kalt.⁵

Han begynte å snakke med dem om mysteriene⁶ hinsides verden og hva som kom til å skje mot endetiden. Ofte fremsto

1 Eller «skriften», «avhandlingen, «ordet» (koptisk, fra det greske *logos*). Begynnelsen av teksten kan også oversettes som «Det hemmelige åpenbaringsordet» eller «Det hemmelige forklaringsordet.» Et stort antall ord av gresk opprinnelse er med som lånord i Judasevangeliets koptiske tekst.

2 Eller «forkynnelsen», «redejørelsen», «utsagnet» (koptisk, fra det greske *apophasis*). I sin *Refutatio omnium haeresium* (6.9.4–18.7) siterer Hippolyt av Rom et annet verk som tilegner Simon Magus, som bruker samme greske begrep i tittelen: *Apophasis megale* – Den store åpenbaringen (eller «forkynnelsen», «redejørelsen», «utsagnet»). Begynnelsen eller innledningen på den herværende teksten heter «Den hemmelige beretningen om Jesu åpenbaring» (eller noe lignende). Undertittelen «Judasevangeliet» fins på slutten av teksten.

3 Bokstavelig talt «i løpet av åtte dager», skal antagelig henviser til en uke.

4 Eller kanskje, men langt mindre sannsynlig, «tre dager før lidelsen.» Judasevangeliet nedtegner hendelser som beskrives som om de finner sted i en kort periode før Judas forråder Jesus. I Det nye testamentet, se Matteus 21:1–26:56; Markus 11:1–14:52; Lukas 19:28–22:53; Johannes 12:12–18:11.

5 Om kallelser av de tolv disiplene, se Matteus 10:1–4; Markus 3:13; Lukas 6:12–16.

6 Koptisk, fra det greske *emmusterion*, her og i resten av teksten.

han ikke for disiplene som seg selv, men fantes blant dem som et barn.⁷

SCENE I: *Jesus samtaler med disiplene.*

Takkebønnen eller eukaristien

En dag var han sammen med disiplene i Judea, og han fant dem sittende sammen i from iakttakelse.⁸ Da han [nærmet seg] disiplene, [34] der de satt samlet og ba en takkebønn⁹ for brødet, lo [han].¹⁰

Disiplene sa til [ham]: «Herre, hvorfor ler du av [vår] takkebønn?»¹¹ Vi har gjort det som er rett.»¹²

Han svarte og sa til dem: «Jeg ler ikke av dere. <Dere> gjør ikke dette ut fra deres egen vilje, men fordi det er gjennom dette guden deres [blir] lovprist.»¹³

De sa: «Herre, du er [...] sønn av vår gud.»¹⁴

7 Sahidisk-koptisk *hrot*, som vi bruker som en form for det boharisk-koptiske ordet *hrot*, «barn». Langt mindre sannsynlig er det at *hrot* kanskje er en form for det boharisk-koptiske ordet *hortef*, «åpenbaring.» Om Jesus som viser seg som et barn, se Johannes' hemmelige bok (Nag Hammadi Codex II), 2; Paulus' åpenbaring 18; Hippolyt av Roms *Refutatio omnium heresium* 6.42.2, hvor Hippolyt forteller en historie om at ordet (*Logos*) kom til Valentinus som barn; Tomasevangeliet 4. Om Jesus som fremtrer som en åpenbaring, se Johannes' gjerninger, Den store Seths avhandlinger og Peters åpenbaringer i Nag Hammadi.

8 Bokstavelig talt «øvde seg i (eller praktiserte) sin fromhet» (koptisk, delvis fra gresk, *euer-gumnaze etmntnoute*, se Timoteus 4:7).

9 Koptisk, fra det greske *eueukharisti*.

10 Scenen henspiller delvis på beretninger om Nattverden, særlig velsignelsen av brødet, eller beskrivelser av andre hellige måltider i jødedommen og kristendommen. Det særegne språket som brukes her minner spesielt om eukarist-feiringen innen kristendommen, se ytterligere kritikk i Judasevangeliet om former for gudsdyrkelse innen den spirende ortodokse kirken. Om Jesus som ler, se andre avhandling i Den store Seth 56; Peters åpenbaringer 81; flere andre avsnitt i Judasevangeliet.

11 Eller «eukarist» (koptisk, fra det greske *eukharistia*).

12 Eller «Har vi ikke gjort det som er rett?»

13 Eller «[blir] takket.» Det er også mulig å oversette denne setningen som et spørsmål: «Men er det gjennom dette at guden deres [blir] lovprist?» Guden som beskrives som disiplenes gud er ikke den opphøyde, overjordiske guddommen, men snarere denne verdens hersker.

14 Jfr. Peters åpenbaringer Matteus 16:13–20, Markus 8:27–30 og Lukas 9:18–21. Her bekjenner imidlertid disiplene feilaktig at Jesus er deres egen guds sønn.

Jesus sa til dem: «Hvordan kjenner dere meg? Sannelig sier [jeg] dere¹⁵, ingen av deres slektsledd skal kjenne meg.»¹⁶

DISIPLENE BLIR SINTE

Da disiplene hørte dette, ble de sinte og irriterte og begynte å spotte ham i sine hjerter.

Da Jesus merket deres manglende [forståelse, sa han] til dem: «Hvorfor har denne drøftelsen gjort dere sinte? Den guden som fins inne i dere og [...] ¹⁷ [35] har vekket deres sinne [i] sjelen deres. [La] den av dere som er [sterk nok] blant menneskene fremvise det fullkomne mennesket og stille seg foran mitt åsyn.»¹⁸

Alle sa: «Vi har styrken.»

Men ånden deres¹⁹ våget ikke å stille seg overfor [ham], ingen bortsett fra Judas Iskariot. Han tålte å stille seg overfor ham, men han kunne ikke se ham inn i øynene, og han snudde ansiktet bort.²⁰

Judas [sa] til ham: «Jeg vet hvem du er og hvor du kommer

15 Eller «Amen, jeg sier dere.» Dette er den opprinnelige standardinnledningen i Jesu utsagn i den første kristne litteraturen. Her og andre steder i Judasevangeliet innledes utsagnet av det koptiske *hamen* (fra det hebraiske *'amen*).

16 I Judasevangeliet og andre Seth-tekster skiller menneskenes slektsledd fra «dette slektsleddet» (koptisk *tgenea etemmau*), Seths mektige slektsledd – det vil si det gnostiske. Bare dem av «dette slektsleddet» kjenner Jesu sanne natur. Andre steder i Seth-litteraturen – for eksempel i Adams åpenbaringer – kan Seth-folket på lignende vis beskrives som «disse menneskene» (på koptisk *nirome etemmau*).

17 Kanskje [hans makt] eller lignende.

18 Rekonstruksjonen er tentativ. Her antyder Jesus at sinnet som vokser i disiplens hjerter vekkes av guden inni dem. Jesus utfordrer dem til å la det sanne mennesket – det åndelige mennesket – komme til uttrykk og stille seg overfor ham.

19 Her og andre steder i teksten betyr «ånd» tilsynelatende «levende vesen»; se Judasevangeliet 45, 53.

20 Blant disiplene er det bare Judas som har styrke til å stille seg overfor Jesus, og han gjør det med ydmykhet og respekt. Om Judas som vender blikket fra Jesus, se Tomas-evangeliet 46, hvor det sies at folk bør vise en lignende form for ydmykhet ved å senke blikket overfor Johannes Døperen.

fra. Du er fra Barbelo²², de udødeliges rike²¹. Og jeg er ikke verdig til å si navnet på den som har sendt deg.»²³

JESUS SNAKKER MED JUDAS UNDER FIRE ØYNE

Da Jesus visste at Judas tenkte på noe opphøyd, sa han til ham: «Gå vekk fra de andre, så skal jeg fortelle deg om rikets mysterier.²⁴ Du har muligheten til å komme dit, men det vil volde deg mye sorg. [36] For en annen vil erstatte deg for at de tolv [disiplene] igjen skal bli fullstendige overfor sin gud.»²⁵

Judas sa til ham: «Når vil du fortelle meg disse tingene, og [når] vil den store lysets dag gry for slektsleddet?»

Men da han sa dette, forlot Jesus ham.²⁷

21 Eller «aeon» her og i resten av teksten.

22 I Judasevangeliet er det Judas selv som legger frem den sanne bekjennelsen om hvem Jesus er. Å bekjenne at Jesus kommer fra de udødeliges rike (eller aeon) Barbelo betyr i Seth-tekster å erklære at Jesus kommer fra det guddommelige, overjordiske riket og er Guds sønn. I Seth-tekster er Barbelo altets guddommelige mor, som ofte hevdes å være den uendelige fars forløper (*pronoia*). Navnet Barbelo later til å være basert på en form av tetragrammaton, det hellige, fire bokstaver lange navnet på Gud i jødedommen, og det kommer tilsynelatende fra hebraisk – kanskje «Gud (jfr. *El*) i (*b-*) fire (*arb(a)*).» For tilstedeværelsen av Barbelo i Seth-litteratur, se Johannes' hemmelige bok II: 4–5; Den store usynlige ånds hellige bok (også kjent som Egyptevangeliet); Nag Hammadi Codex III 42, 62, 69; Zostrianos 14, 124, 129; Allogenes den fremmede 51, 53, 56; Den første tankens tre former 38.

23 Den som har sendt Jesus er den uutsigelige Gud. Den guddommeliges uutsigelighet bekräftes også i Judasevangeliet 47 og understrekes i Seth-tekster som Johannes' hemmelige bok, Den store usynlige ånds hellige bok og Allogenes den fremmede. I Tomas-evangeliet 13, sier Tomas likeledes til Jesus: «Lærer, min munn er overhodet ikke i stand til å si hva eller hvem du er.»

24 Eller herredømme – det vil si Guds rike eller herredømme.

25 Se Apostlenes gjerninger 1:15–26, om at Mattias blir valgt som en erstatning for Judas i kretsen av de tolv, for igjen å fullbyrde tolvtalet.

26 Eller «[hvordan].»

27 Judas stiller spørsmål om Jesu forjettede åpenbaring og dette slektsleddets endelige forherligelse, men Jesus går brått sin vei.

SCENE 2: *Jesus viser seg for disiplene igjen*

Neste morgen, etter at dette hadde skjedd,²⁸ [viste] Jesus seg for disiplene igjen.²⁹

De sa til ham: «Herre, hvor var du og hva gjorde du da du forlot oss?»

Jesus sa til dem: «Jeg dro til et annet stort og hellig slektsledd.»³⁰

Disiplene sa til ham: «Herre, hva er dette store slektsleddet som er oss overlegent og helligere enn oss og som ikke er kjent i disse rikene?»³¹

Da Jesus hørte dette, lo han og sa til dem: «Hvorfor tenker dere i deres hjerter på dette sterke og hellige slektsleddet? [37]. Sannelig³² sier [jeg] dere at ingen som er født [i] dette aeon vil se det [slektsleddet], og ingen engleskare mellom stjernene skal herske over dette slektsleddet, og intet dødelig menneske kan omgå det, for dette slektsleddet kommer ikke fra [...] som har blitt [...]. Slektsleddet til menneskene blant [dere] kommer fra slektsleddet til menneskeheten [...] kraft, som [...] de] andre kreftene [...] som dere ledes av.»³³

Da disiplene hørte dette, ble alle urolige. De fikk ikke frem et ord.

En annen dag kom Jesus bort til [dem]. De sa til [ham]:

28 Eller «Ved daggry den neste dagen.»

29 Ordet «igjen» er underforstått.

30 Jesus blir ved at han dro hinsides denne verden til et annet rike, åpenbart denne generasjonens åndelige rike.

31 Disse rikene eller aeonene er dem her nede som bare er kopier av gjenspeilingene av rikene eller aeonene der oppe. Emnet drøftes mer inngående senere i teksten. Dette emnets platoniske karakter er tydelig, men den platoniske forestillingen om idéverdenen og refleksjonene av dem i vår verdener tolkes på gnostisk vis i Judasevangeliet og andre tekster, særlig Seth-tekster.

32 Amen.

33 I dette avsnittet later Jesus blant annet til å si at det mektige slektsleddet kommer fra oven og er ubetvingelig, og at menneskene som er en del av denne verden her nede er dødelige og ikke kan slutte seg til dette mektige slektsleddet.

«Herre, vi har sett deg i et [syn], for vi har hatt sterke [drømmer...] natten [...].³⁴

[Han sa]: «Hvorfor har [dere...når] <dere> har gjemt dere?»³⁵
[38]

DISIPLENE SER TEMPELET OG TALER OM DET

De³⁶ [sa: «Vi har sett] et praktfullt [hus med et stort] alter [og] tolv menn – de er prestene, vil vi si – og et navn;³⁷ og en menneskemengde venter ved alteret,³⁸ [inntil] presten [... og mottar] offergavene. [Men] vi fortsatte å vente.»

[Jesus sa]: «Hvordan er [prestene]?»³⁹

De [sa: «Noen⁴⁰ ...] to uker; [noen] ofrer sine egne barn, andre sine hustruer, med lovprising [og]⁴¹ ydmykhet seg imellom; noen ligger med menn; noen er med på [slakting];⁴² noen begår en rekke synder og lovbrudd. Og mennene som står

34 Her kan teksten rekonstrueres tentativt som følger: «for vi har hatt sterke [drømmer om den] natten de kommer for å [fengse deg], hvilket kan bety at disiplene viser til forutanelser før Jesus blir tatt til fange i Getsemane.

35 Hvis rekonstruksjonsforslaget i siste fotnote godtas, kan dette være en henvisning til disiplene som løper sin vei for å gjemme seg, vettskremte, da Jesus blir tatt til fange. Jfr. Matteus 26:56; Markus 14:50–52.

36 Her antyder teksten at disiplene har et syn av det jødiske tempelet i Jerusalem – eller, mindre sannsynlig, at de har dratt for å besøke tempelet – og deretter forteller hva de har sett (jfr. pronomen i førsteperson flertall, «vi», i dette avsnittet). I avsnittet som følger viser Jesus eksplisitt til det disiplene «har sett»; dette rettfærdiggjør delvis rekonstruksjonen av lakunene i dette avsnittet. I evangeliene i Det nye testamentet, jfr. beretningene om Jesu og disiplenes besøk i tempelet hos Matteus 21:12–17, 24:1–25:46; Markus 11:15–19, 13:1–37; Lukas 19:45–48, 21:5–38 og Johannes 2:13–22.

37 Åpenbart Jesu navn; jfr. Judasevangeliet 38 (ditt [navn]) og 39 («mitt navn»). I teksten det jødiske tempelet i Jerusalem kan henvisningen til «et navn» også forstås slik at det henviser til Guds (Jahves) uutsigelige navn i jødedommen.

38 Her later teksten utilsiktet til å gjenta «til alteret» (en feilaktig gjentakelse).

39 Rekonstruksjonen er tentativ, men plausibel i sammenheng.

40 Om dette avsnittet, se de polemiske beskrivelsene av lederne av den spirende ortodokse kirken i de allegoriske tolkningene av tempelvisjonen som Jesus kommer med i Judasevangeliet 39–40.

41 Eller «[eller]».

42 Rekonstruksjonen er tentativ.

[foran] alteret påkaller ditt [navn], [39] og i alle deres mangelfulle gjerninger⁴³ fullføres offergivningen {...}.»

Da de hadde sagt dette, ble de tause, for de var bekymret.

JESUS GIR EN ALLEGORISK TOLKNING AV SYNET AV TEMPELET

Jesus sa til dem: «Hvorfor er dere bekymret? Sannelig⁴⁴ sier jeg dere at alle prestene som står foran det alteret påkaller mitt navn. Igjen sier jeg dere at mitt navn har blitt skrevet på dette [...] av stjernenes slektsledd gjennom menneskenes slektsledd. [Og de] har plantet trær uten frukt, i mitt navn, på en skammelig måte.»⁴⁵

Jesus sa til dem: «Dem dere har sett som mottar offergaver ved alteret – det er dem dere er⁴⁶. Dette er den guden dere tjener, og dere er de tolv mennene dere har sett. Kveget dere har sett brakt til ofring er alle menneskene dere fører på villspor [40] foran det alteret. [...]»⁴⁷ vil stå og ta i bruk navnet mitt på denne måten, og flere slektsledd av de fromme vil forbli tro

43 «Mangelfullhet» (koptisk *soot*) er et faguttrykk i Seth-tekster og andre tekster som beskriver mangelen på guddommelig lys og kunnskap som kan spores tilbake til Morens – vanligvis Sophias, Guds visdoms – fall og det følgende tapet av opplysning. Se f.eks. Brevet fra Peter til Filip 3–4 (Codex Tchacos), 135 (Nag Hammadi Codex VIII). Dette avsnittet siteres i kommentarene i denne boken. Om den forgjengelige Sophia, se Judasevangeliet 44.

44 Amen.

45 Henvisningen til å plante trær uten frukt i Jesu navn later til å være en anklage mot dem som preker i Jesu navn, men forkynner et evangelium uten noe fruktbart innhold. Det samme bildet av trær som bærer eller ikke bærer frukt fins i Adams åpenbaringer 76, 85; se Judasevangeliet 43. Kan kanskje også sammenlignes med det visne fikentreet i Matteus 21:18–19 og Markus 11:12–14.

46 I hele dette avsnittet tolker Jesus det disiplene har sett i tempelet som en metafor for feilaktige religiøse rettelninger, åpenbart i den spirende ortodokse kirken. Prestene er disiplene, og deres etterfølgere i kirken og dyrene som bringes til slaktning er kanskje ofrene for de urettmessige religiøse skikkene i kirken.

47 Kanskje «[Herskeren (eller arkonten) av denne verden]»; jfr. Korinterne 2:8.

mot ham. Etter ham⁴⁸ vil en annen mann stå der av⁴⁹ [horkarlene] og en annen [vil] stå der av barnemorderne⁵⁰, og en annen av dem som ligger⁵¹ med menn og er avholdende,⁵² og resten av de vanhellige og lovløse og villfarne, og de som sier: 'Vi er som engler'; de er stjernene som gjør at alt blir fullbrakt. For til menneskenes slektsledd har det blitt sagt: 'Se, Gud har mottatt deres offergaver fra hånden til en prest' – altså en villfaren sendemann. Men det er Herren, altets Herre⁵³, som befaler: 'På den siste dag vil de bli gjort til skamme.'⁵⁴ [41]

Jesus sa [til dem]: «Slutt å of[re...] som dere har [...] over alteret, da de befinner seg over deres stjerner og deres engler og allerede har funnet fullbyrdelse der.⁵⁵ Så la dem bli [fanget]⁵⁶ fremfor dere, og gi slipp på dem [– omtrent 15 linjer mangler–]⁵⁷ slektsledd [...]. En baker kan ikke fø på alle skapninger

48 Eller, men mindre sannsynlig: «Etter dette.»

49 Koptisk, fra gresk, *parista* (to setninger senere, *parhista*). I dette polemiske avsnittet kan de stående menneskene være lederne av den spirende ortodokse kirken som blir dømt for å virke som medhjelpere av denne verdens hersker. Verbet kan også oversettes som «forteller til», «representerer», her og i de følgende avsnittene, i stedet for «står der av.»

50 Her later teksten til å antyde at lederne av den spirende ortodokse kirken lever et umoralsk liv selv og setter livet til Guds barn i fare og fører dem inn i en åndelig død. Dette bildet kan minne om sammenligningen med kveget som blir ført til sin død i tempelofringene.

51 Her leser vi *nrefnikotk* i stedet for manusets *nrefnikotk*. Anklagen om seksuell usømmelighet er et standardinnslag i polemisk argumentasjon. Motstanderne kalles ofte umoralske mennesker.

52 Eller «faster.» Et lignende negativt syn på faste fins i Tomasevangeliet 6.

53 Eller «Alt», det vil si fullkommenheten i det guddommelige riket over oss (koptisk *ptere*).

54 I endetiden skal lederne av den spirende ortodokse kirken bli straffet for sine ugudelige gjerninger.

55 Her later Jesus til å antyde at lederne av den spirende ortodokse kirken er sterke, men at deres tid går mot slutten.

56 Eller «løkket i en felle», «beskjemmet». Tolkningen og betydningen av teksten er usikker. Det koptiske (tilsynelatende *soni*, bokstavelig talt «flettet inn») kan også oversettes med «kranglende» eller «kjempende».

57 Et eksisterende fotografi fra en tidligere gjennomgang av kodeksen avdekker noen få ord og uttrykk, selv om det ikke er klart.

under [himmelen].⁵⁸ Og [...] til dem [...] og [...] til oss og [...].

Jesus sa til dem: «Slutt å slåss med meg. Hver av dere har sin stjerne,⁵⁹ og alle [– omtrent 17 linjer mangler –] [43] i [...] som⁶⁰ har kommet [... har sitt utspring] for treet⁶¹ [...] av denne aeon [...] en viss tid [...] men han⁶² har kommet for å vanne Guds paradiset,⁶³ og [slektsleddet]⁶⁴ som vil bestå, for [han] vil ikke besudle livsveien] til dette slektsleddet, men [...] i all evighet.»⁶⁵

JUDAS SPØR JESUS OM DET SLEKTSLEDDET OG MENNESKELIGE SLEKTSLEDD

Judas sa til [ham: «Rabb]i,⁶⁶ hva slags frukt frembringer dette slektsleddet?»⁶⁷

Jesus sa: «Sjelene hos hvert menneskelige slektsledd vil dø.

58 Dette utsagnet kan være et eldgammelt ordtak om å sette seg rimelige mål for hva mennesker kan oppnå – i dette tilfellet leserne av Judasevangeliet som står overfor den spirende ortodokse kirkens motstand. Omvendt kan utsagnet også være ment som en kritikk av eukaristen, slik denne ble feiret i den spirende ortodokse kirken.

59 Læren her og andre steder i Judasevangeliet om at ethvert menneske har en egen stjerne gjenspeiler sannsynligvis Platons fremstilling i *Timaios*. Etter et utsagn fra verdens skaper, sies det der at skaperen «tildelte hver sjel en stjerne» og erklærte at «den som levde et godt liv i sin tilmålte tid skulle vende tilbake til og leve på sin fødestjerne» (41d–42b; avsnittet siteres i helhet i kommentarene i denne boken.) Om Judassjernen, se Judasevangeliet 57.

60 Eller «der.»

61 Henvisningen til et tre i dette bruddstykket av teksten kan peke på et av trærne i Paradiset. Trærne i Edens hage drøftes ofte i gnostiske tekster, og kunnskapens tre (gresk *gnosis*) av godt og ondt betraktes ofte som en kilde til kunnskapen om Gud. Se Johannes' hemmelige bok II:22–23.

62 Eller «det». Pronomenet her og i de følgende linjene er usikkert.

63 Jfr. 1. mosebok 2:10.

64 Eller «raser». Her og andre steder i teksten lyder det koptiske ordet *genos* og ikke *genea*, som vanligvis brukes. Begge ordene er avledet fra gresk.

65 Bokstavelig talt «fra evinnelig til evinnelig.»

66 Tittelen «rabbi» (overveiende rekonstruert) er det hebraiske begrepet på en jødisk lærer eller mester.

67 Sammenlign og still opp som motsetning Judasevangeliet 39, om de som planter trær uten frukt.

Men når disse menneskene har gjennomlevd rikets tid og ånden⁶⁸ forlater dem, vil kroppen deres dø, men sjelen vil leve, og de vil bli hentet opp.»

Judas sa: «Og hva vil resten av de menneskelige slektsledd gjøre?»

Jesus sa: «Det går ikke an [44] å så frø på [steingrunn] og høste frukt⁶⁹. [Slik] er det også [...] det [besudlede] slektsleddet⁷⁰ [...] og den forgjengelige Sophia⁷¹ [...] hånden som har skapt dødelige mennesker, slik at sjelen deres stiger opp til de evige, overjordiske rikene. [Sannelig]⁷² sier jeg deg at [...] engel [...] makt⁷³ vil kunne se at [...] disse hvis [...] hellige slektsledd [...].»

Da Jesus hadde sagt dette, gikk han sin vei.

SCENE 3: *Judas forteller om et syn og Jesus svarer*

Judas sa: «Herre, du har lyttet til dem alle, lytt nå også til meg. For jeg har hatt et mektig syn.»

Da Jesus hørte dette, lo han og sa til ham: «Du, den trettede ånd,⁷⁴ hvorfor anstrenger du deg slik? Men tal ut, jeg skal bære over med deg.»

68 Ånden eller livsånden? Om ånd og sjel, se også Judasevangeliet 53.

69 Jfr. lignelsen om såmannen i Matteus 13:1–23, Markus 4:1–20, Lukas 8:4–15 og Tomasevangeliet 9. I følge lignelsen kan ikke frø som sås og havner på steingrunn slå rot, og derfor ikke gi kornaks.

70 Eller «rase» som ovenfor.

71 Eller «visdom», den delen av det guddommelige som i gnostisk tradisjon frafaller fra visdommen og til slutt gjenopprettes fullt og helt av det guddommelige igjen. Sophia fremstilles ofte som en kvinneskikkelse i jødisk og kristen litteratur, og hun spiller en sentral rolle i mange gnostiske tekster, blant annet Seth-tekstene. Se f.eks. beretningen om Sophias undergang i Johannes' hemmelige bok II:9–10, som befinner seg i kommentarene i denne boken. Sophias barn er i følge gnostiske beretninger verdenskaperen Saklas eller Yaldabaoth. Se Judasevangeliet 51.

72 Amen.

73 Kanskje «engel [med stor] makt.»

74 Eller «trettede demon» (koptisk, fra det greske *daimon*). Judas er den trettede fordi han er disippelen som utelukkes fra kretsen med de tolv, og han er en demon (eller daemon) fordi hans sanne identitet er åndelig. Sammenlign beretninger om Sokrates og hans *daemon* eller *daimonion* i Platons *Symposion* 202e–203a.